

Türkiye Sürdürülebilir Turizm Endüstri Kriterleri (TR-I)

**T.C. KÜLTÜR VE TURİZM
BAKANLIĞI**

**TÜRKİYE TURİZM
TANITIM VE GELİŞTİRME
AJANSI**

Önsöz

Türkiye, turizmin arz kaynakları olan doğal, kültürel ve sosyal unsurlardan koruma-kullanma dengesini göz önünde bulundurarak faydalanmak ve bu unsurları riske atmadan gelişmelerini ve küresel ölçekte tanınmalarını sağlamak amaçlarıyla ulusal sürdürülebilir turizm standartlarını ulusal ve uluslararası paydaşlarla iş birliği halinde geliştirmektedir. Türkiye Sürdürülebilir Turizm Endüstri Kriterleri (TR-I), Türk turizm sektörünün sürdürülebilir büyümesini temin etmek ve tüm turizm paydaşlarının katılımıyla Türk turizmine ilişkin ortak bir anlayış geliştirmek üzere oluşturulmuştur. TR-I, konaklama tesisleri ve tur operatörleri için uygulanmak üzere hazırlanmıştır. Bu çerçevede TR-I, küresel ölçekte kabul gören sürdürülebilir turizm kriterleri ile Türkiye'nin sosyal ve kültürel yapısına uygun kriterleri bünyesinde barındırmaktadır. TR-I, dört ana başlık etrafında düzenlenmiştir: sürdürülebilir yönetim; sosyo-ekonomik etkiler; kültürel etkiler ve çevresel etkiler. TR-I standartları, çeşitli ölçütler çerçevesinde Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Türk turizm endüstrisinde benimsenmesi zorunlu tutulan ilke ve uygulamaları içermektedir ve TR-I standartlarına uyum yalnızca bu belgede yer alan kriterler temelinde mümkün olacaktır.

TR-I, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Türkiye Turizm Tanıtım ve Geliştirme Ajansı (TGA) öncülüğünde tüm sektörle ve uluslararası kuruluşlarla iş birliği halinde ortaya konmuştur. TGA, Türkiye'nin iç ve dış turizm pazarında bir marka ve cazibe merkezi haline gelmesi, somut ve somut olmayan doğal, kültürel, biyolojik ve insan ürünü mirasların keşfedilmesi, geliştirilmesi ve tanıtılması, kısa, orta ve uzun vadeli iletişim/pazarlama çalışmalarıyla Türkiye turizm kapasitesi ve turizm yatırımlarının ülke ekonomisindeki payı ve hizmet kalitesinin artırılması amacıyla çalışmalarını sürdürmektedir. Ajans, Kültür ve Turizm Bakanlığınca belirlenen turizm strateji ve politikaları doğrultusunda Türkiye'nin turizm hedeflerine ulaşması, mevcut turizm olanaklarının dünya çapında tanıtılması ve pazarlanması, potansiyel turizm olanaklarının ise keşfedilerek geliştirilmesi ve kazandırılmasına ilişkin olarak tüm tanıtım/pazarlama/iletişim faaliyetlerini yürütmektedir.

TR-I, turizm sektöründe sürdürülebilirlik standardının geliştirilmesine yönelik uluslararası normlarda belirleyici bir organ olan Küresel Sürdürülebilir Turizm Konseyi (GSTC) kriterlerine uyum sağlama sürecinde geliştirilmiştir. Bu çerçevede GSTC kriterlerinin tamamı, değiştirmeksizin TR-I tarafından benimsenmiştir. TR-I, GSTC kriterlerinin güncellenme periyoduna uygun olarak 3 ila 5 yıl arasında gözden geçirilir ve revize edilir. Revizyon planları ve gelecekteki revizyonlara halkın katılımı için önceden kayıt yaptırmakla ilgili bilgiler tga.gov.tr adresinde yer almaktadır. Web sitesi ayrıca Kriter geliştirme süreci ve bu sürecin tarihsel gelişimi hakkında bilgiler içermektedir.

TR-I'nin kapsamı aşağıdaki konuları içermektedir:

- Türkiye çapında turizm sektörü tarafından uygulanan Türkiye Sürdürülebilir Turizm Kriterleri sertifikasyonu için temel teşkil eder.
- Kriterler, her büyüklükteki işletmenin daha sürdürülebilir olması için temel yönergeler olarak hizmet eder ve işletmelerin Türkiye turizminin sürdürülebilir büyümesine katkıda bulunmasını amaçlar.
- Kriterler, Türk toplumunun, ziyaretçilerin, sektörün ve turizm yatırımcılarının sürdürülebilir turizm ilke ve uygulamaları konusunda farkındalığını artırmaya yardımcı olur.
- Kriterler, sürdürülebilir turizm sağlayıcılarını tanımak için etkili tanıtım ve pazarlamaya yönelik bir çerçeve olarak hizmet verir.
- Kriterler, sürdürülebilir turizm ve çeşitli çevre etiketleri çerçevesinde Türkiye'nin Paris İklim Anlaşması'ndan ve Avrupa Yeşil Mutabakatı'ndan doğan yükümlülüklerini yerine getirmesine katkıda bulunur.
- Sürdürülebilir turizm politikalarını, uygulamalarını ve gerekliliklerini geliştirmek için hükümet, sivil toplum, akademi ve özel sektör iş birliğine yönelik temel bir yaklaşım ve çerçeve belirler.
- Üniversiteler ve turizm okulları gibi eğitim-öğretim kurumlarına temel esaslar sunar.
- Sektöre ve yatırımcılara sürdürülebilirlik uygulamalarını teşvik edecek şekilde liderlik eder.
- Büyüyen dünya turizm pazarında kriterler, sürdürülebilir turizm ürünleri çerçevesinde Türkiye'nin rekabetçiliğini artırarak daha fazla pazara erişim imkanı sağlamaya yardımcı olur, hem ziyaretçiler hem de seyahat acenteleri için sürdürülebilir turizm uygulamalarını benimseyen işletmelerin seçiminde rehberlik sağlar.

Kriterler *ne* yapılması gerektiğini söyler, *nasıl* yapılması gerektiğini ya da hedeflere ulaşıp ulaşılmadığını söylemez. Kriterlere nasıl uyum sağlanması gerektiği, tamamlayıcı nitelikte olan performans göstergeleri, ilişkili eğitim materyalleri ve uygulama araçlarına erişim ve TGA tarafından hazırlanarak sektörün kullanımına sunulan El Kitabı ile belirlenmektedir

Bu kriterler hakkında daha fazla bilgi ve rehberliğe, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından ve TGA internet sitelerinden erişilebilir. Belirli bir durum için geçerli olmadığı bir gerekçe ile gösterildiği durumlar dışında tüm kriterlerin uygulanması Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Türk turizm sektörüne zorunlu tutulmaktadır. İstisnalar ve diğer kurallar, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından belirlenerek sektör paydaşları ve tüm kamuoyu ile şeffaf şekilde paylaşılır.

KONAKLAMA TESİSLERİ İÇİN TR-1 KRİTERLERİ

AŞAMA	BÖLÜM A: Etkili bir sürdürülebilir yönetim gösterilmesi	GÖSTERGELER
	A1 Sürdürülebilirlik yönetim sistemi İşletme, büyüklüğüne ve kapsamına uygun, çevresel, sosyal, kültürel, ekonomik, kalite, insan hakları, sağlık, güvenlik, risk ve kriz yönetimi konularını ele alan ve sürekli iyileştirmeyi yönlendiren uzun vadeli bir sürdürülebilirlik yönetim sistemi uygulamaktadır.	a.Sürdürülebilirlik Yönetim (SY) Sistemi açıkça belgelenmiştir. b. SY Sistemi çevresel, sosyal, kültürel, ekonomik, kalite, insan hakları, sağlık ve güvenlik konularını kapsamaktadır c.SY Sistemi, risk ve kriz yönetiminin değerlendirilmesini içerir. d.Yazılı kanıtlar SY sisteminin uygulanmasını göstermektedir. e.SY sistemi, sürdürülebilirlik performansında sürekli iyileştirmenin izlenmesi için bir süreç içermektedir.
	A2 Yasal uyum İşletme, sağlık, güvenlik, işgücü ve çevresel konular da dahil olmak üzere yürürlükteki tüm yerel/bölgesel, ulusal ve uluslararası mevzuat ve düzenlemelere uygundur.	a. Geçerli tüm yasal gereksinimlerin güncel bir listesi tutulur. b.Sertifikalar veya diğer yazılı kanıtlar, geçerli tüm yasal gerekliliklere uygunluğu gösterir.
	A3 Raporlama ve iletişim İşletme, sürdürülebilirlik politikasını, eylemlerini ve performansını müşteriler de dahil olmak üzere paydaşlara iletir ve desteklerini almaya çalışır.	a.Sürdürülebilirlik performansı hakkında düzenli raporlar hazırlanmaktadır. b.Sürdürülebilirlik politikaları ve eylemleri iç ve dış iletişim materyallerinde rapor edilir. c.İletişim, tüketici ve paydaş desteğini davet eden mesajlar içerir.
	A4 Personel katılımı Personel, sürdürülebilirlik yönetim sisteminin geliştirilmesi ve uygulanması ile ilgilenmekte, sistemin sunumundaki rolleri ve sorumlulukları hakkında periyodik rehberlik ve eğitim almaktadır.	a. SY Sistemi ile ilgili personel için gerekli belgeler mevcuttur. b.Kurs kayıtları ve işbaşında eğitim, devam düzeyleri ile birlikte mevcuttur. c.Personel eğitim ve rehberlik materyalleri erişilebilir bir formatta mevcuttur (gerektiğinde hizmet verilen kişilerin dillerinin kullanımı dahil). d. Personel ilgili disiplinlerde/becerilerde sertifika ve niteliklere sahiptir.

	A5 Müşteri deneyimi Sürdürülebilirlik unsurları da dahil olmak üzere müşteri memnuniyeti izlenir ve düzeltici önlemler alınır.	a. Sonuçların analizi ile birlikte müşteri geri bildirim sistemi mevcuttur. b. Olumsuz geri bildirim ve buna verilen yanıtlar kaydedilir. c. Alınan düzeltici önlemlerin kanıtları vardır.
	A6 Doğru tanıtım Tanıtım malzemeleri ve pazarlama iletişimi, sürdürülebilirlik iddiaları da dahil olmak üzere işletme, ürün ve hizmetleri bakımından doğru ve şeffaftır. Sunulabilecek olandan daha fazlası için söz verilmemiştir.	a. Tanıtımda kullanılan görüntüler sunulan gerçek deneyimleri ve olanakları göstermektedir. b.Sürdürülebilirlik iddiaları geçmiş performans kayıtlarına dayanmaktadır.
A7 Binalar ve altyapı Binaların ve altyapının planlanması, yerleştirilmesi,tasarımı, inşası, yenilenmesi, işletilmesi ve yıkılması...		
	A7.1 Uyum ... Korunan ve hassas alanlar ve tarihi miras konuları ile ilgili imar gerekliliklerine ve yasalara uyum.	a. Arazi kullanımı ve içinde bulunan yerel/bölgedeki faaliyetlerle ilgili yasalara yönelik farkındalık ve uyum gösterilmiştir. b. Gerekli tüm lisanslar ve izinler günceldir. c.Yasal düzenlemeler dışındaki alan yönetimi planları ve rehberlik konusunda farkındalık ve uyum gösterilmektedir.

	A7.2 Etki ve bütünlük ... Doğal ve kültürel çevrenin kapasitesi ve bütünlüğü göz önünde bulundurulur.	a. Yer seçimi, tasarım ve erişim faaliyetlerinde görsel ortam, peyzaj, kültürel ve doğal miras dikkate alınmıştır. b. Yer seçimi, tasarım ve erişim faaliyetlerinde biyolojik olarak hassas alanların korunması ve ekosistemlerin özümseme kapasitesi dikkate alınmıştır. c. Arkeolojik alanlar, kültürel miras alanları ve kutsal alanların bütünlüğü korunmuştur. d. Doğal alanların ve korunan alanların bütünlüğü ve bağlantısı korunmuştur. e. Tehdit altındaki veya korunan türler yerinden edilmemiş ve tüm vahşi yaşam alanlarına olan etkiler en aza indirilmiş ve azaltılmıştır. f. Su yolları / su toplama havzaları / sulak alanlar değiştirilmemiş, mümkün olduğunca yüzey akıntısı azaltılmamıştır ve kalıntılar yakalanmış veya başka yere kanalize edilmiş ve filtrelenmiştir. g. Risk faktörleri (iklim değişikliği, doğal olaylar ve ziyaretçi güvenliği dahil) değerlendirilmiş ve ele alınmıştır. h. Etki değerlendirmesi (kümülatif etkiler dahil) uygun şekilde yapılmış ve belgelenmiştir.
	A7.3 Sürdürülebilir uygulamalar ve materyaller ... yerel/bölgesel olarak uygun, sürdürülebilir uygulamalar ve materyallerin kullanımı.	a. İşletmenin içinde yer aldığı yerel/bölgeden temin edilen malzemeler, uygulamalar ve el sanatları, elverişli ve uygun olan yerlerde, binalarda ve tasarımlarda kullanılmıştır. b. Sürdürülebilir kaynaklardan elde edilen doğal ve endemik bitkiler, egzotik ve istilacı türlerden kaçınılarak, peyzaj ve dekorasyonda kullanılmıştır. c. Bitkiler, kuraklığa dayanıklı bitkiler gibi güçlü veya olası koşulları tolere edebilme yetenekleri nedeniyle seçilmiştir. d. Binalarda sürdürülebilir tasarım, malzeme ve inşaat uygulamaları mümkün olan en uygun sertifikaya göre tercih edilmiştir. e. İnşaatlardan kaynaklanan atıklar çevresel açıdan sağlıklı bir şekilde ayrıştırılır ve bertaraf edilir.

	A7.4 Herkes için erişim ... Gerektiğinde özel ihtiyaçları olan kişilere erişim ve bilgi sağlamak.	a. Alanlara, binalara ve faaliyetlere, operasyonun niteliğine uygun olarak, fiziksel engelli ve diğer özel ihtiyaçları olan kişiler tarafından erişilebilir. b. Erişilebilirlik düzeyi hakkında açık ve doğru bilgiler verilmektedir. c. Erişilebilirlik, ilgili uzmanlar/kullanıcı kuruluşları tarafından onaylanmıştır veya kontrol edilmiştir.
	A8 Karadaki su ve mülkiyet hakları İşletme tarafından satın alınan toprak, su ve mülkiyet hakları yasaldir, yerel/bölgede yaşayanların haklarına uygundur, önceden bilgi verilmiştir, onayları alınmıştır ve zorunlu yer değiştirmeyi gerektirmez.	a. Arazi mülkiyeti ve kullanım hakkı belgelenmiştir. b. Toprak ve su dahil olmak üzere temel kaynaklar için kullanıcı ve erişim hakları, uygulama yapılan yerlerde belgelenir. c. Yerel/Bölgedeki halk ile iletişim, istişare ve katılımı ilgili yazılı kanıtlar vardır. d. İlgili yerlerde (istemisiz yeniden yerleşim veya arazi edinimi görülen) yerel/bölge halkının ücretsiz, önceki ve bilgilendirilmiş onaylarının kanıtları belgelenir.
	A9 Bilgi ve yorumlama İşletme, doğal çevre, yerel/bölge kültürü ve kültürel miras hakkında bilgi ve yorumların yanı sıra doğal alanları, canlı kültürleri ve kültürel miras alanlarını ziyaret ederken uygun davranışların açıklamasını da sağlar.	a. Yerel/Bölgenin doğal ve kültürel mirası hakkında bilgi/yorum materyali mevcuttur ve müşterilere sunulmaktadır. b. Çalışanlar yerel/bölgenin doğal ve kültürel mirası hakkında bilgilendirilir ve eğitilir. c. Müşterilere uygun davranışlar hakkında bilgi verilir.
	A10 Destinasyonun katılımı İşletme, bu tür fırsatların bulunduğu destinasyonda sürdürülebilir turizm planlaması ve yönetimi ile ilgilenmektedir.	a. İşletme, eğer varsa, yerel/bölgedeki Destinasyon Yönetim Kuruluşu veya eş değer bir kuruluşun üyesidir. b. İşletme, yerel/bölge halkı, STK'lar ve bunların bulunduğu diğer yerel/bölgesel organlar arasındaki ortaklıklara katılır. c. İşletme, destinasyonda sürdürülebilir turizmle ilgili planlama ve yönetim toplantılarına ve faaliyetlerine katılır.

AŞAMA	BÖLÜM B: Yerel/Bölge toplumunun sosyal ve ekonomik faydalarının en üst düzeye çıkarılması ve olumsuz etkilerin en aza indirilmesi	GÖSTERGELER
	B1 Yerel halkın/Bölge halkının desteklenmesi İşletme, yerel/bölge altyapısı ve sosyal halk gelişimi için girişimleri aktif olarak desteklemektedir. Girişimlere örnek olarak eğitim, öğretim, sağlık ve sanitasyon ve iklim değişikliğinin etkilerini ele alan projeler verilebilir.	a.İşletme, destek için ihtiyaç ve fırsatları belirleme ve potansiyel faydalarını/etkilerini değerlendirme konusunda yerel/bölge halkıyla ilişki içindedir. b.Yerel halkın/Bölge halkının programlarına yapılan katkıların seviyesi ve niteliği kayıt altına alınmıştır. c.Yerel halka/Bölge halkına sunulan turizm olanaklarına ve hizmetlerine erişim imkanı sunulmaktadır.
	B2 Yerel/Bölgesel istihdam Yerel /Bölge sakinlerine, yönetim pozisyonları da dahil olmak üzere, istihdam ve ilerleme için eşit fırsatlar sunulmaktadır.	a.İşletmenin içinde yer aldığı yerel/bölgede ikamet eden kişilerin toplam istihdam oranı ölçülmekte ve yönetilmektedir. b.Yerel/Bölgede ikamet eden kişilerin yönetim pozisyonlarındaki istihdam oranı ölçülmekte ve yönetilmektedir. c.Yerel/Bölge sakinlerine istihdam olanaklarını artırmak için eğitim verilmektedir.
	B3 Yerel/Bölgesel satın alma İşletme mal ve hizmet satın alırken ve sunarken mevcut ve yeterli kalitede yerel/bölgesel ve adil satın alma tedarikçilerine öncelik vermektedir.	a.İşletme, mal ve hizmet tedarik kaynaklarını düzenli olarak denetler. b.Yerel/Bölge halkına ait olan ve yerel/bölge halkı tarafından işlettilen işletmelerden satın alınan mal ve hizmetlerin oranı ölçülür ve yönetilir. c. Yerel/Bölge halkına ait olmamakla veya yerel/bölge halkınca işletilmemekle beraber "adil ticaret" tanımına uyan tedarikçilerin oranı ölçülür ve yönetir.

	B4 Yerel/Bölgesel girişimciler İşletme, yerel/bölge girişimcileri yerel/bölgenin doğasına, tarihine ve kültürüne dayanan sürdürülebilir ürün ve hizmetlerin geliştirilmesi ve satışında desteklemektedir.	a. Yerel/Bölge halkına ait işletmelere ticari faaliyet için tesislere ve müşterilere erişim izni verilir. b. İşletme, uygun olduğu durumlarda, hizmetlerinin kalitesi ve sürdürülebilirliği konusunda, bağlı olduğu yerel/bölgedeki hizmet sağlayıcılarına tavsiye ve destek sağlar. c. Yerel/Bölgedeki girişimcilerle ortak girişim ve ortaklık fırsatları değerlendirilir ve uygun olduğunda takip edilir.
	B5 İstismar ve taciz İşletme, özel korumalı gruplar ve diğer savunmasız gruplara yönelik ticari, cinsel veya başka herhangi bir istismar veya tacize karşı bir politika uygulamaktadır.	a. İşletmenin savunmasız grupların istismar edilmemesine ve bunların korunmasına yönelik belgelenmiş bir politikası vardır. b. Politikanın açıklanması, duyurulması ve uygulanması için önlemler alınır. c. İşletme, yerel/bölge halkı ile istismar ve kötü kullanmamaya karşı iş birliği için çalışır. d. Çalışanların yaşlarının kayıtları tutulur ve çocuk işçiliğinin (ILO tarafından tanımlandığı şekliyle) bulunmadığı gösterilir. e. İşletme çocuk istismarına karşı alınacak tedbirleri desteklemektedir.
	B6 Fırsat Eşitliği İşletme, ayrımcılık yapılmaksızın yönetim pozisyonları da dahil olmak üzere istihdam olanakları sunmaktadır.	a. İşletme, özel korumalı gruplar gibi ayrımcılık riski altındaki grupları belirlemiştir. b. Bu grupların her birinden gelen çalışanların oranı izlenir ve bu oran yerel/bölgesel demografi ile orantılıdır. c. Kurum içi terfi, bu grupların üyelerini de içerir.

	B7 İyi-saygın çalışma Çalışma haklarına saygı duyulur, güvenli ve emniyetli bir çalışma ortamı sağlanır ve çalışanlara en az asgari ücreti ödenir. Çalışanlara düzenli eğitim, deneyim ve ilerleme fırsatları sunulur.	a. İşletme, uluslararası çalışma standartları ve düzenlemeleri hakkında farkındalık ve uyum gösterir. b. Ücret seviyeleri, asgari ücrete ilişkin ulusal normlara göre düzenli olarak izlenmekte ve gözden geçirilmektedir. c. Tüm personel için alınan eğitimin seviyesini ve sıklığını gösteren eğitim kayıtları tutulur. d. Çalışanların sözleşmeleri sağlık ve sosyal güvenliğe destek vermektedir. e. Tesis bünyesindeki tüm çalışanlar için su, sanitasyon ve hijyen imkanları sağlanmaktadır. f. Çalışan memnuniyeti izlenir. g. Çalışan şikayet mekanizması mevcuttur.
	B8 Topluma hizmet faaliyetleri İşletmenin faaliyetleri, işletmeye komşu topluluklara yiyecek, su, enerji, sağlık veya sanitasyon gibi temel hizmetlerin verilmesini tehlikeye atmaz.	a. İşletme, yerel imkanların kullanılabilirliği üzerindeki etkisini izler. b. Yerel/Bölge halkı için bir iletişim/geri bildirim/şikayet mekanizması mevcuttur. c. İşletme faaliyetleri sonucunda belirlenen, yerel/bölge halkına yönelik temel hizmetlerin kullanılabilirliğindeki her türlü azalma ele alınmaktadır.
	B9 Yerel/Bölgesel geçim kaynakları İşletmenin faaliyetleri, arazi ve su kaynakları kullanımı, geçiş hakkı, ulaşım ve barınma dahil geçim kaynaklarına yerel erişimi olumsuz etkilemez.	a. İşletmenin büyüme, yatırım, geliştirme ve operasyonlarla ilgili kararlarda geçim kaynaklarına yerel/bölgesel erişim dikkate alınır. b. Yerel/Bölgesel geçim kaynaklarına erişimin azaltılması durumunda, yerel/bölgede yaşayan topluluklar için bu azalmayı bildirecek bir iletişim mekanizması mevcuttur.

AŞAMA	BÖLÜM C: Kültürel mirasın faydalarının en üst düzeye çıkarılması ve olumsuz etkilerinin en aza indirilmesi	GÖSTERGELER
	C1 Kültürel etkileşimler İşletme, olumsuz etkileri en aza indirmek ve yerel/bölgesel yararlar ile ziyaretçi tatminini en üst düzeye çıkarmak üzere yerel/bölge topluluklarına, kültürel veya tarihsel açıdan hassas alanlara yapılan ziyaretlerin yönetimi ve tanıtımı için uluslararası ve ulusal iyi uygulamaların yanı sıra yerel/bölgede kabul gören yönlendirmeleri takip etmektedir.	a. İşletme, kültürel alanlara ve yerel/bölge halkına turist ziyaretleri için mevcut uluslararası, ulusal ve yerel/bölgesel iyi uygulamalar ve rehberlik konusunda farkındalık ve uyum gösterir. b. İşletme, rehberliği gözden geçirmek ve gerektiğinde ek yönergeler oluşturmak ve üzerinde anlaşmak için yerel/bölge halklarıyla/bölgedeki alanlarla bağlantı kurar. c. Yönergeler etkili bir şekilde kullanılır ve bildirilir. d. Çocuklarla uygunsuz etkileşimden kaçınmak için özel önlemler uygulanır.
	C2 Kültürel mirasın korunması İşletme, tarihi, arkeolojik, kültürel ve manevi öneme sahip yerel/bölgesel mülklerin, alanların ve geleneklerin korunmasına ve geliştirilmesine katkıda bulunur ve yerel/bölge halkının bunlara erişimini engellemez.	a. İşletme, kültürel mirasın korunmasına parasal katkı yapar ve yaptığı katkıyı kaydeder. b. İşletme, kültürel mirasa aynı veya başka bir destek sağlar. c. Mekanlara yerel/bölge halkının erişimi için imkan sağlanır.
	C3 Kültür ve mirasın sunulması İşletme, yerel/bölge halkının fikri mülkiyet haklarına saygı gösterirken, geleneksel ve çağdaş yerel kültürün otantik unsurlarını operasyonlarında, tasarımında, dekorasyonunda, mutfağında veya mağazalarında değerlendirir.	a. Yerel/Bölgesel sanat/zanaat tasarım ve mobilyalara yansır. b. Yaşayan kültürel miras ve gelenekler, sunulan mutfak, perakende satış, etkinlikler ve diğer hizmetlerde belirgindir. c. Telif hakkı ve fikri mülkiyet hakları gözetilmiş ve gerekli izinler alınmıştır. d. Yerel/Bölgeye ait kültürel mirasın sunumunda yerel/bölgedeki toplumun görüşleri alınmıştır.
	C4 Eserler Tarihsel ve arkeolojik eserler, yerel/bölge ve uluslararası yasaların izin verdiği durumlar dışında alınıp satılmaz veya sergilenmez.	a. Eserlerin her türlü kullanımı şeffaftır ve/veya belgelenir ve raporlanır. b. Eserlerin kullanıldığı yerlerde, bu kullanıma izin veren yasal düzenlemeler belirlenmiştir. c. Ziyaretçilerin eserleri çıkarması veya bunlara zarar vermesi önlenir.

AŞAMA	Bölüm D: Çevreye olan faydaların en üst düzeye çıkarılması ve olumsuz etkilerin en aza indirilmesi	GÖSTERGELER
	D1 Kaynakları koruma	
	D1.1 Çevreye duyarlı satın alma Satın alma politikaları, mallar, yiyecek, içecek, inşaat malzemeleri ve sarf malzemeleri dahil olmak üzere çevresel açıdan sürdürülebilir tedarikçiler ve ürünlere öncelik verir.	a. Belgelenmiş çevresel satın alma politikası mevcuttur. b. Özellikle ahşap, kağıt, balık, diğer gıdalar ve vahşi doğadan gelen ürünler açısından çevre sertifikalı ürünler ve tedarikçiler tercih edilir. c. Sertifikalı ürünlerin ve tedarikçilerin mevcut olmadığı yerlerde, büyüme veya üretimin kökeni ve yöntemleri dikkate alınır. d. Tehdit altındaki türler kullanılmaz veya satılmaz.
	D1.2 Verimli satın alma İşletme, atıkları en aza indirmek için gıda dahil sarf ve tek kullanımlık malların satın alınmasını dikkatle yönetir.	a. Satın alma politikası, yeniden kullanılabilir, iade edilebilir ve geri dönüştürülmüş malları tercih eder. b. Sarf malzemeleri ve tek kullanımlık ürünlerin satın alınması ve kullanımı izlenir ve yönetilir. c. Toplu olarak satın alınan gereksiz ambalajlardan (özellikle plastikten) kaçınılır.
	D1.3 Enerji tasarrufu Enerji tüketimi türe göre ölçülür ve toplam tüketimi en aza indirmek için adımlar atılır. İşletme, yenilenebilir enerji kullanımını arttırmak için çaba göstermektedir	a. Kullanılan toplam enerji izlenir ve yönetilir. b. Turist/gece başına kullanılan enerji miktarı, her enerji türü için izlenir ve yönetilir. c. Yenilenebilir kaynaklar tercih edilir ve yenilenebilir enerjinin toplam enerji arzı içindeki payı izlenir ve yönetilir. d. Enerji kullanımını en aza indiren ekipman ve uygulamalar kullanılır. e. Enerji tüketimini azaltma hedefleri mevcuttur. f. Personel ve misafirlere enerji kullanımını en aza indirme konusunda rehberlik edilir.
	D1.4 Su tasarrufu Su riski değerlendirilir, su tüketimi türe göre ölçülür ve genel tüketimi en aza indirmek için adımlar atılır. Su temini	a. Su riski değerlendirilmiş ve belgelenmiştir. b. Su riskinin yüksek olduğuna yönelik değerlendirmenin mevcut olduğu durumlarda, su yönetim hedefleri belirlenmiştir.

	sürdürülebilirdir ve çevresel akışları olumsuz etkilemez. Yüksek su riski olan alanlarda, şartlara göre su yönetim hedefleri belirlenir ve takip edilir.	c. Kaynak temelli olarak turist/gece başına kullanılan su izlenir ve yönetilir. d. Su tüketimini en aza indiren ekipman ve uygulamalar kullanılır. e. Su, çevresel akışları daha önce etkilemeyen ve gelecekte etkilemesi olası olmayan yasal ve sürdürülebilir bir kaynaktan gelmektedir. f. Bölgedeki turizmin su kaynakları üzerindeki kümülatif etkileri göz önünde bulundurulmaktadır. g. Su tüketimini azaltma hedefleri mevcuttur. h. Personel ve konuklara su kullanımını en aza indirme konusunda rehberlik edilir.
--	---	--

AŞAMA	Bölüm D: Çevreye olan faydaları en üst düzeye çıkarılması ve olumsuz etkileri en aza indirilmesi	GÖSTERGELER
	D2 Kirliliğin azaltılması	
	D2.1 Sera gazı emisyonları İşletme tarafından kontrol edilen tüm kaynaklardan önemli sera gazı emisyonları tanımlanır, mümkün olduğunda hesaplanır ve bunlardan kaçınmak veya en aza indirmek için prosedürler uygulanır. İşletmenin kalan emisyonlarının dengelenmesi teşvik edilir.	a. Toplam doğrudan ve dolaylı sera gazı emisyonları izlenir ve yönetilir. b. Turist/gece başına karbon ayak izi izlenir ve yönetilir. c. İşletme tarafından kontrol edilen tüm kaynaklardan önemli yıllık emisyonları önlemek ve azaltmak için önlemler alınır. d. Mümkün olan yerlerde karbon dengeleme mekanizmaları kullanılır.

	D2.2 Taşımacılık İşletme, nakliye gereksinimlerini azaltmaya çalışır ve müşteriler, çalışanlar, tedarikçiler ve kendi operasyonlarında daha temiz ve kaynak açısından daha verimli alternatiflerin kullanılmasını aktif olarak teşvik eder.	a. Müşterilere alternatif (iklim dostu) ulaşım seçenekleri hakkında, varışları, ayrılışları ve ziyaretleri sırasında bilgi sağlanır ve bu seçenekler müşterilere tanıtılır. b. Konuklar ve personel için alternatif ulaşım seçenekleri (örn. Bisiklet kiralama, araba paylaşımı, karşılama) sağlanır veya bu seçeneklere erişim kolaylaştırılır. c. Kısa ve daha sürdürülebilir ulaşım seçenekleriyle işletmeye erişilebilen pazarlar tercih edilir. d. Yerel/Bölgesel tedarikçiler tercih edilir ve günlük operasyonlar ulaşım kullanımını en aza indirmeye çalışır.
	D2.3 Atık su Gri su dahil olmak üzere atık su etkili bir şekilde arıtılmakta ve yerel/bölge halkına veya çevreye olumsuz bir etkisi olmaksızın sadece güvenli bir şekilde yeniden kullanılmaktadır veya serbest bırakılmaktadır.	a. Atık su, varsa belediye veya kamu kurumları tarafından onaylanmış bir arıtma sistemine deşarj edilir. b. Uygun belediye atık su arıtımı mevcut değilse, atık suyu arıtmak için (uluslararası atık su kalite gerekliliklerini karşılayan) ve yerel/bölge nüfusu ve çevre üzerinde olumsuz bir etki yaratmayan bir sistem mevcuttur.
	D2.4 Katı atık Gıda atığı da dahil olmak üzere atık ölçülür, atığı azaltma, azaltmanın mümkün olmadığı durumlarda yeniden kullanma veya geri dönüştürme mekanizmaları mevcuttur. Herhangi bir atık bertarafının yerel/bölgedeki nüfus veya çevre üzerinde olumsuz bir etkisi yoktur.	a. Turist/gece başına bertaraf edilen katı atık miktarı izlenir ve yönetilir. b. Katı atık yönetim planı mevcuttur. c. Katı atık yönetim planı, gıda atıklarını azaltmak, ayırmak ve yeniden kullanmak veya geri dönüştürmek için eylemler içermektedir. d. Atık bertarafı devlet tarafından işletilen veya onaylanan bir tesise aittir ve tesisin çevre veya yerel/bölgedeki nüfus üzerinde olumsuz bir etkisi olmadığına dair kanıtlar vardır. e. Bertaraf edilen katı atık türüne göre ölçülür ve yönlendirilmemiş katı atığı en aza indirmek için hedefler uygulanır. f. İsrafı en aza indirme konusunda müşteri ve personele rehberlik edilir.

	D2.5 Zararlı maddeler Pestisitler, boyalar, yüzme havuzu dezenfektanları ve temizlik malzemeleri de dahil olmak üzere zararlı maddelerin kullanımı en aza indirilir, mümkünse zararsız ürünler veya işlemlerle ikame edilir. Kimyasalların tüm depolanması, kullanımı, taşınması ve atılması gerektiği gibi yönetilir.	a. Zararlı maddelerin bir envanteri çıkarılmış ve malzeme güvenliği veri sayfaları (MSDS) tutulmuştur. b. Daha çevre dostu alternatifler sağlamak için harekete geçilmiştir. c. Kimyasallar, özellikle büyük miktarlarda olanlar, uygun standartlara göre depolanır ve işlenir. d. Ziyaretçiler, çevreye zararlı kabul edilebilecek maddelerin (toksik güneş kremleri ve haşere ilaçları gibi) kişisel kullanımı hakkında bilgilendirilir.
	D2.6 Kirliliğin en aza indirilmesi İşletme, gürültü, ışık, yüzey akışı, erozyon, ozon tabakasını incelten maddeler ile hava, su ve toprak kirleticilerden kaynaklanan kirliliği en aza indirmek için uygulamalara sahiptir ve bunları uygular.	a. Kriter kapsamında yer alan potansiyel kirlilik kaynakları gözden geçirilmiş ve tanımlanmıştır. b. Kriter kapsamında yer alan potansiyel kirlilik kaynakları izlenmektedir. c. Kriter kapsamındaki kaynaklardan kaynaklanan kirliliği en aza indirmek ve mümkün olduğunda ortadan kaldırmak için önlemler alınır.

AŞAMA	D3 Biyoçeşitliliğin, ekosistemlerin ve peyzajın korunması	GÖSTERGELER
	D3.1 Biyoçeşitliliğin korunması İşletme, kendi mülkünün uygun yönetimi yoluyla biyolojik çeşitliliğin korunmasına destek olur ve katkıda bulunur. Doğal korunan alanlara ve biyolojik çeşitlilik değeri yüksek alanlara özellikle dikkat edilir. Doğal ekosistemlerdeki herhangi bir rahatsızlık en aza indirgenir, verilen zararlar rehabilite edilir ve koruma yönetimine telafi edici katkılar sunulur.	a. İşletme, doğal korunan alanlar ve biyolojik çeşitlilik değeri yüksek alanlar hakkında farkındalık göstermektedir. b. İşletme, yerel/bölgesel alanda biyolojik çeşitliliğin korunması için parasal destek sağlar ve sağladığı destekleri kaydeder. c. İşletme, yerel/bölgesel alanda biyolojik çeşitliliğin korunması için aynı veya diğer destekleri sağlar ve bunları kaydeder. d. İşletme mülkiyetindeki varlıklar, biyolojik çeşitliliğin korunmasını desteklemek için aktif olarak yönetilmektedir. e. İşletme, vahşi yaşamı ve yaşam alanlarını rahatsız etme potansiyeli olan faaliyetlerin farkındadır ve bunları hafifletir. f. Herhangi bir rahatsızlığın olduğu yerlerde tazminat ödenir. g. Ziyaretçileri biyolojik çeşitliliğin korunmasını desteklemeye teşvik etmek için eylem planı vardır. h. İşletme, yerel koruma STK'ları ile uyumlu çalışmaktadır.
	D3.2 İstilacı türler İşletme istilacı türlerin ortaya çıkmasını önlemek için önlemler alır. Yerli türleri, özellikle doğal alanlarda, mümkün olan yerlerde peyzaj ve restorasyon için kullanılır.	a. Alanlar, herhangi bir istilacı türün varlığı açısından izlenir b. İstilacı türlerin kullanılması veya yayılmasını önlemek için önlemler alınır. c. İstilacı türleri ortadan kaldırmak ve kontrol etmek için bir program mevcuttur. d. Yerli peyzaj, yerel/bölgedeki türlerin kullanımı dikkate alınarak gözden geçirilmektedir.

	D3.3 Doğal alanlara ziyaretler İşletme, olumsuz etkileri en aza indirmek ve ziyaretçi memnuniyetini en üst düzeye çıkarmak için doğal alanlara ziyaretlerin yönetimi ve tanıtımı için uygun yönergeleri izler.	a. İşletme, doğal bölgelere turist ziyaretleri için mevcut yönergelerin farkındadır ve bunlara uymaktadır. b. Ziyaretler yapılırken ve konuklar bilgilendirilirken yönergeler kullanılır. c. İşletme, belirli alanlara yapılan ziyaretlerle ilgili sorunları tespit etmek/tanımlamak için yerel/bölge koruma kurumlarıyla iş birliği yapar.
	D3.4 Yaban hayatı etkileşimleri Serbest dolaşımdaki yaban hayatı ile etkileşimler, kümülatif etkiler de dikkate alınarak, bahsi geçen hayvanlar ve vahşi yaşamdaki nüfusun canlılığı ve davranışı üzerindeki olumsuz etkileri önlemek üzere yayılmacı olmayan ve sorumlu bir yönetim anlayışı çerçevesinde sürdürülmektedir.	a. İşletme, vahşi yaşamın izlenmesi de dahil olmak üzere yaban hayatı etkileşimlerine ilişkin mevcut yerel/bölgesel, ulusal ve uluslararası düzenlemelerin ve yönergelerin farkındadır ve bunlara uyar. b. İşletme, yaban hayatı uzmanlarının tavsiyelerine dayanarak, gerektiğinde yaban hayatı gözlemleme de dahil olmak üzere yaban hayatı etkileşimleri için yerel/bölgesel yasal düzenlemelerin geliştirilmesi ve uygulanması ile uyumlu şekilde faaliyet gösterir. c. Uluslararası kabul görmüş standartlar tarafından özellikle onaylanmadığı veya standartların mevcut olmadığı durumlarda, bağımsız yaban hayatı uzman tavsiyesi tarafından yönlendirilen doğrudan etkileşimlere, özellikle debeslemeye izin verilmemektedir. d. Yaban hayatındaki rahatsızlığı en aza indirmek için önlemler alınır. e. Yaban hayatı refahı üzerindeki etkiler düzenli olarak izlenmekte ve ele alınmaktadır.

	D3.5 Hayvan sağlığı ve refahı Yetkili ve uygun şekilde donanımlı kişiler dışında, yerel/bölgesel ve uluslararası yasalara uygun olarak düzenlenmiş faaliyetler haricinde hiçbir vahşi hayvan türü edinilemez, yetiştirilemez veya esir tutulmaz. Tüm vahşi ve evcil hayvanların barınma, bakım ve kullanımı en yüksek hayvan refahı standartlarını karşılamaktadır.	a. İşletme, esir vahşi yaşamla ilgili yasa ve yönetmeliklerin farkındadır ve bunlara uyar. b. Esir vahşi yaşamı içeren belirli turizm faaliyetleri için mevcut yönergeler uygulanmaktadır. c. Esir vahşi yaşamdan sorumlu personel uygun niteliklere ve deneyime sahiptir ve tamamen lisanslıdır. d. İşletme, hayvan refahı ile ilgili yasa ve yönetmeliklerin farkındadır ve bunlara uyar. e. Esir vahşi yaşam koşullarının ve barınmalarının düzenli olarak incelenmesi yapılır. f. Evcil hayvanların durumlarının ve barınma ve muamelelerinin düzenli olarak incelenmesi yapılır.
	D3.6 Yaban hayatı avcılığı ve ticareti Yaban hayatı türleri, kullanımlarının sürdürülebilir olmasını ve yerel/bölgesel ve uluslararası yasalara uygun olmasını sağlayan düzenlenmiş bir faaliyetin parçası olmaları dışında avlanamaz, toplanamaz, tüketilmez, sergilenmez, satılmaz veya ticari faaliyetlere konu edilmez.	a. İşletme yaban hayatı hasadı ve ticareti ile ilgili yasal düzenlemelerin farkındadır ve bunlara uyar. b. Ziyaretçiler, yaban hayatı hasadı, tüketimi ve ticareti ile ilgili düzenlemeler ve IUCN veya CITES tarafından bildirilmiş tehdit altındaki yaban hayatı türlerinden türetilen yasadışı ürünler/hediyelik eşyalar satın almaktan kaçınma ihtiyacı konusunda bilgilendirilmektedir. c. Avcılık faaliyetinin yasal olduğu yerlerde, avcılık faaliyetleri bilimsel olarak korumaya dayalı, uygun şekilde yönetilen ve sıkı bir şekilde uygulanan yaklaşımın bir parçasını oluşturur.